

Camillo Ruini

VÁLLALKOZÁS ÉS KERESZTÉNY HUMANIZMUS*

[...] Rövid felszólalásom címe, *Vállalkozás és keresztény humanizmus*, igen átfogó jellegű, ahogyan átfogó e szimpózium központi témája is. Örömmel teszek eleget kötelességemnek, hogy szóljak néhány szót, mint a filozófia és teológia ősi forrásából merítő „öreg mindentudós”, aki régről tartó érdeklődéssel fordul a közgazdaságtudomány fő témái felé.

Ma már közismertek a protestáns, illetve a katolikus kereszténység és a modern kori, vállalkozás alapú gazdaság közti történelmi kapcsolatról írott tudományos munkák. E tanulmányok nagy fontossággal bírnak egy olyan szimpózium esetében is, mint ez a mostani, amely szemléletmódjában inkább a jövő felé fordul, egy „új humanizmus” megteremtése irányába. A kifejezés talán túlhaladottnak tűnik, vagy éppen túlon túl nagyratörő megállapításként hangzik, ám használata mégis jogos és helyénvaló lehet.

Az én feladatomban most azonban az, hogy a vállalkozásról a keresztény humanizmussal összefüggésben beszéljek. Ezzel kapcsolatban nem kerülhetem meg e humanizmus természetének, mibenlétének kérdését. Történelmi szinten, a tények tekintetében, a kérdés megoldottnak tűnhet, minthogy elfogadott nézet, hogy az európai humanizmus keresztény gyökerekből is táplálkozik. Ám a kérdés teológiai szinten vitássá vált. Különleges heveségű vita bontakozott ki arról, hogy a keresztény megváltás felette áll-e az egyes kultúráknak és civilizációknak, és képes arra, hogy bárhol megvalósuljon, testet öltson.

Ám nem kívánok e kérdésnél időzni, amely elterelné a figyelmet a keresztény humanizmus és a vállalkozás közti kapcsolat elemzéséről. Csupán annyit szeretnék megjegyezni, hogy bár a keresztény hit és a teológia nézőpontjából tagadhatatlan mind a kereszténység kultúrafelettsége, mind a határtalan testet öltő ké-

* Camillo Ruini bíboros előadása 2006. június 22-én hangzott el az *Európai egyetemi oktatók IV. római szimpóziumán*, amelynek témája *A vállalat és az új humanizmus* volt. Az "új humanizmus" fogalmának ihletője II. János Pál tanítása, amelynek egyik központi eleme, hogy az isteni kinyilatkoztatás nem csak Istenről, hanem az ember valódi természetéről és világban elfoglalt helyéről is feltárta az igazságot. A valódi humanizmus alapja eszerint csak az emberre mint *Isten képmására* vonatkozó tudásunk lehet. A bíboros gondolatait műfaja (konferenciabevezető) ellenére azért tartjuk fontosnak közreadni, mert ugyanazokat a kérdéseket boncolgatja, amelyeket *Vita* rovatunkban Szalai Ákos felvetett (*Keresztény-kapitalista gondolatok*, *Kommentár* 2006/4., 3.15) és Horkay Hörcher Ferenc továbbgondolt (*Önérdék és szolidaritás*, *Kommentár* 2007/1., 11.21).

pessége, mindazonáltal igaz az is, hogy ez a testet öltés nem hagyja érintetlenül az egyes civilizációkat és kultúrákat, hanem alapjaiban változtatja meg, alakítja át azokat. Hasonlóképpen igaz az is, hogy ezeknek az átalakulásoknak az alapvető iránya állandó, hiszen kiindulópontjuk és hajtóerejük minden esetben Jézus Krisztus mindenek felett álló személye.

Elmondhatjuk tehát, hogy történelmi szempontból számos keresztény humanizmus-forma létezik, aszerint, hogy a kereszténység átformáló ereje hogyan érvényesült az egymástól eltérő kultúrájú területeken. Ám azt is hozzá kell tennünk, hogy az egyes területek keresztény humanizmusai határozott közös vonásokkal rendelkeznek. Ebben az értelemben tehát lehetséges egyetlen keresztény humanizmusról beszélni, amely a történelem folyamán sokféle formában mutatkozott meg. Három alapvető közös vonásról beszélhetünk. Az első ezek közül, ahogyan azt már Hegel is hangsúlyozta, az az emberi méltóságnak – minden egyes ember méltóságának – a lehető legmagasabb szintű felmagasztalása – az emberi értelemre, szabadságra, és legfőképpen arra hivatkozva, hogy Isten fiává fogadta az embert Jézus Krisztus által. A második az ember alapvető gyengeségének és megváltás-igényének felimerése, illetve annak belátása, hogy képtelen önmaga üdvözítésére – ahogyan Szent Pál és Szent Ágoston tanította, majd később Blaise Pascal, aki oly jól rávilágított az emberi nagyság és nyomorúság paradoxonára. A keresztény humanizmus harmadik alapvonása pedig annak az egyetemes és valódi testvéri köteléknek a felismerése és megvalósításának követelése, amely Krisztusban egyesíti az emberek egész családját. Ahogyan már Szent Pál tanításában is szerepel: egy test vagyunk Krisztusban, s így részei vagyunk egymásnak.

Most térjünk vissza a vállalkozással való kapcsolathoz és az „új humanizmus” kérdéséhez! Nem magyarázom el Önöknek, mi is az a modern vállalkozás, és melyek lehetnek a tényleges és lehetséges fejlődési irányai. Csupán a *Centesimus annus* enciklika megállapítását idézem, amely szerint maga az ember „az ember legfőbb gazdagodási forrása”, a fejlődés és az értékteremtés „döntő tényezője” (32). E véleményt, úgy gondolom, ma már széles körben osztjuk. Amennyiben mindez igaz, úgy a személyiség formálása, fejlesztése a vállalkozás „belső” célja, olyasvalami, ami része a vállalkozás dinamikájának és annak az etikának, amely a vállalkozás sajátos természetéből fakad. Nem pusztán és nem elsősorban olyan norma, amely „kívülről”, a vallási, szociális vagy politikai etika követelményeiből származik.

Mivel pedig a vállalatban dolgozó személyek egy társadalom, és végső soron egy civilizáció részesei, a vállalkozás céljaihoz és „belső” erkölcsiségéhez nem csupán az ő személyiségük formálása tartozik hozzá, hanem egy „humanista” civilizáció megteremtésében való részvétel is. Egy olyan civilizációié, amelyben tehát az ember a központi érték, minden esetben a cél, és soha nem az eszköz, ahogyan Kant

tanítja. És megfordítva: mindaz, ami hozzájárul a személyiség formálódásához és a humanista civilizáció kialakulásához, segíti, legalábbis tendenciáját tekintve, a vállalkozások rendszerének megerősödését.

Ha figyelembe vesszük azt a hatalmas megújító erőt, amely a vállalkozás és a vállalkozásalapú gazdaság sajátja, könnyen egyetérthetünk abban, hogy az a humanizmus, amely egy olyan civilizációs közegben növekszik és erősödik, amelynek az alapvető gazdasági szerveződési formája a vállalkozás, legalább részben egy újfajta humanizmus lesz. Mindezt még egyértelműbbé teszi a vállalkozás és a modern tudományok közti kötelék, a hozzá tartozó technológiákkal és azok hatalmas erejű innovációs dinamizmusával együtt.

Még egy szó erejéig szeretnék visszatérni a felszólalásom címében szereplő „keresztény” jelzőre. Vita tárgyát képezheti, hogy a vállalkozásalapú gazdaság vajon egy olyanfajta humanizmus felé vezet-e, amely kereszténynek mondható, azaz jellemzi a három, korábban említett alapvető tulajdonság: az emberi méltóság felmagasztalása, az ember alapvető gyengeségének és megváltásigényének felismerése, valamint az egyetemes és valóságos testvéri kötelék hangsúlyozása. Ám úgy vélem, egy ilyen jellemzőkkel bíró humanizmus rendkívül kedvező talajt nyújt a vállalkozás alapú gazdaság növekedéséhez és hosszú távú egészségéhez. Ebből adódóan a gazdaságnak végeredményben „belső érdeke” fűződik ahhoz, hogy kialakuljon egy ilyen humanizmus, az emberek és a társadalmi szerveződések szabadságának, különösképpen vallási szabadságának tiszteletben tartásával. Bízom benne, hogy ez a szimpózium ösztönzi majd e kölcsönös kapcsolódások elmélyítését.

(Gyimesi Kinga fordítása)